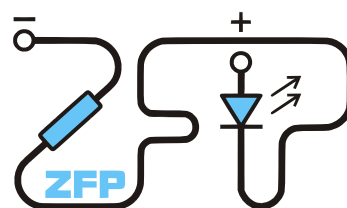

Kabinet výuky obecné fyziky, UK MFF

Fyzikální praktikum IV

Atomovka

Úloha č. A10 a)

Název úlohy: pulsní metoda NMR

Jméno: Josef Iosephus Kučera

Datum měření: 30. 11. 2021

Připomínky opravujícího:

	Možný počet bodů	Udělený počet bodů
Theoretická část	0–2	
Výsledky a provedení měření	0–9	
Diskuse výsledků	0–4	
Závěr	0–1	
Použité knižstvo	0–1	
Celkem	max. 17	

Posuzoval:

dne:

Pracovní úkol

1. Nastavení optimálních excitačních podmínek signálu FID 1H ve vzorku pryže, stanovení spin mřížkové relaxační doby T_1
2. Měření závislosti amplitudy signálu FID jader 1H ve vzorku pryže na délce excitačního pulsu, určení velikosti amplitudy radiofrekvenčního pole B_1 .
3. Studium signálu ($\pi/2$; π) spinového echa jader 1H ve vzorku pryže, stanovení spin spinové relaxační doby T_2
4. Studium procesu koherentní sumace, zlepšování poměru signál/šum, ověření základních zákonitostí (kvalitativně, kvantitativně)

Theorie

Úvod

Nukleární magnetická resonance (NMR) je děj, při kterém dochází k rezonančnímu chování mikroskopických částic (např. jader atomů) s magnetickým momentem $\vec{\mu}$. Umístěním takové částice do homogenního magnetického pole \vec{B}_0 začne magnetický moment vykonávat precesi kolem směru magnetického pole.

Pro tuto precesi platí [1]

$$\vec{\omega}_0 \gamma = \vec{B}_0 \quad (1)$$

kde γ označuje tzv. gyromagnetický poměr.

V látce dochází k interakci jednotlivých jader a vektor magnetizace M se nezkolimuje s vnějším polem \vec{B}_0 okamžitě, ale dochází k tzv. spin-mřížkové relaxaci, kterou popisujeme vztahem [1]

$$M_{\parallel} = M_0 \left(1 - \exp\left(-\frac{t}{T_1}\right) \right) \quad (2)$$

kde M_{\parallel} je složka rovnoběžná s polem \vec{B}_0 a T_1 je spin-mřížková relaxační doba.

Pokud na zrelaxovaný vzorek pustíme další nestacionární magnetické pole \vec{B}_1 kolmé na \vec{B}_0 , vychýlíme vzorek ze směru \vec{B}_0 a složka magnetizace M_{\perp} kolmá na \vec{B}_0 bude nenulová. Vlivem spin-spinové interakce dochází i zde k relaxaci a pro tuto složku magnetizace platí [1]

$$M_{\perp} = M_0 \exp\left(-\frac{t}{T_2}\right) \quad (3)$$

kde T_2 představuje tzv. spin-spinovou relaxační dobu.

Jaderné magnetické momenty se pod vlivem pole \vec{B}_1 stáčíjí v **korodující** soustavě s úhlovou rychlostí [1]

$$\vec{\omega}_1 = \gamma \vec{B}_1 \quad (4)$$

Pole \vec{B}_1 je řádově slabší oproti poli \vec{B}_0 , aby mělo vliv na výslednou **netisaci** jest třeba, aby úhlová rychlost ω_1 splňovala podmínku rezonance. Proto se tato **úloha** jmenuje nukleární magnetická **resonance**.

Moderní experimenty dále využívají tzv. pulsní metodu NMR, kde pole \vec{B}_1 excituje vzorek pouze po určenou dobu délky pulsu τ_m .

Měřená **amplituda** bude na úhlové rychlosti a délce pulsu záviset podle [1]

$$A = |A_0 \sin(\omega_1 \tau_m)| \quad (5)$$

pro frekvenci a délku pulsu tak musí platit [1]

$$\omega_1 \tau_m = \frac{\pi + 2\pi k}{2}, \quad k \in \mathbb{Z} \quad (6)$$

Takovému pulsu říkáme **$\pi/2$ puls**. Aplikací π pulsu v čase t_w po $\pi/2$ pulsu dojde v čase $2t_w$ ke koherenci a vzniku tzv. spinového echa, pro jehož maximální amplitudu platí [1]

$$A(t_w) = A_0 \exp\left(-\frac{2t_w}{T_2}\right) \quad (7)$$

To umožňuje měření spin-spinové relaxační doby.

Při měření se využívá tzv. koherentní sumace pro odstranění šumu. Průměrováním signálu dochází k odstraňování šumu který má jako náhodná veličina střední hodnotu rovnou nule. Platí, že rozptyl šumu závisí na počtu průměrování jako [1]

$$\sigma \approx \frac{1}{\sqrt{N}} \quad (8)$$

Výsledky měření

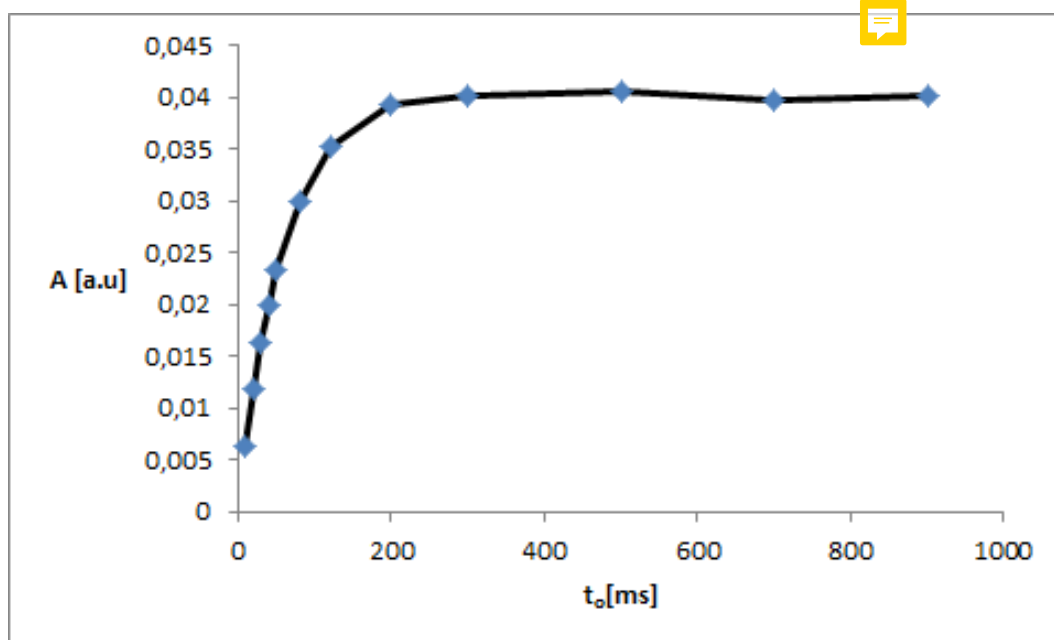

Pro čas T_1 jsme naměřili následující data, kde a.u jsou tzv. atomové jednotky, kde konstanty položíme rovny 1, aby se nám dobře počítalo:

t_0 [ms]	A [a.u]
10	0,00639
20	0,01191
30	0,01628
40	0,01987
50	0,02342
80	0,02998
120	0,03536
200	0,03924
300	0,04024
500	0,04067
700	0,03982
900	0,04023

Tab.1: Data pro čas T_1

Ta si můžeme nechat vynést do Grafu 1:

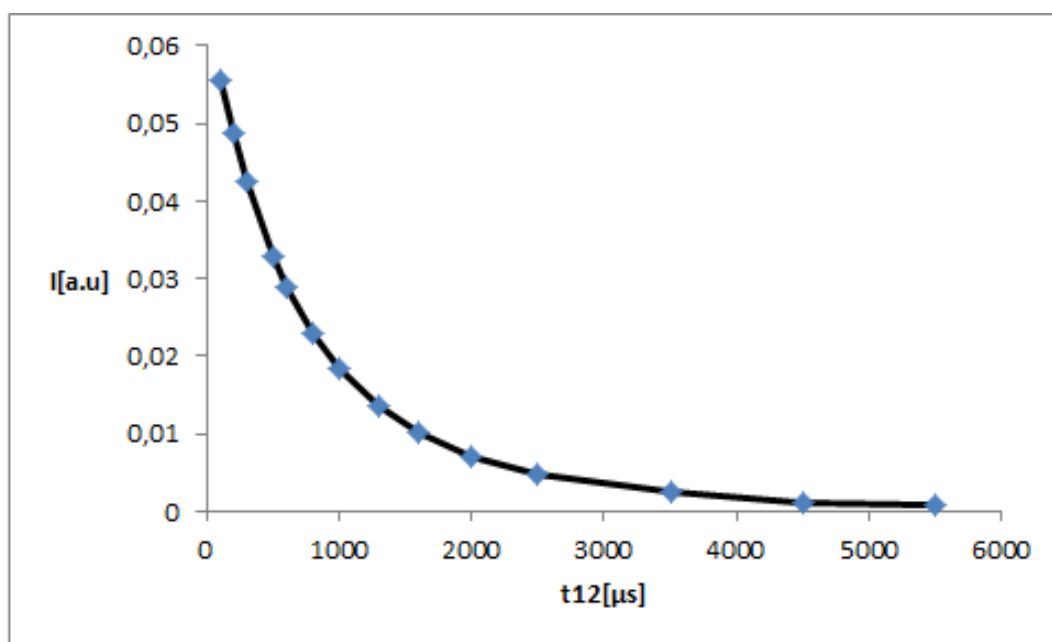
Graf.1: Graf pro čas T_1

Pro čas T_2 jsme naměřili následující data:

$t_{12}[\mu\text{s}]$	$I[\text{a.u}]$
100	0,05566
200	0,0486
300	0,04261
500	0,03272
600	0,02877
800	0,02293
1000	0,01839
1300	0,01358
1600	0,01025
2000	0,00702
2500	0,00473
3500	0,00239
4500	0,00114
5500	0,00075
300ms opakovacka	
$T_1=6\mu\text{s}, T_2=11,3\mu\text{s}$	
$D_1=20\mu\text{s}, D_2=t_{12}\mu\text{s},$	
$D_3=t_{12}+10\mu\text{s}, D_4=20\mu\text{s}$	

Tab.2: Data pro čas T_2

Ta si můžeme nechat vynést do Grafu 2:

Graf.2: Graf pro čas T_2

Vidíme pěknou klesající exponenciální závislost dle vzorce (3).

Pro pulsní NMR jsme naměřili následující data:

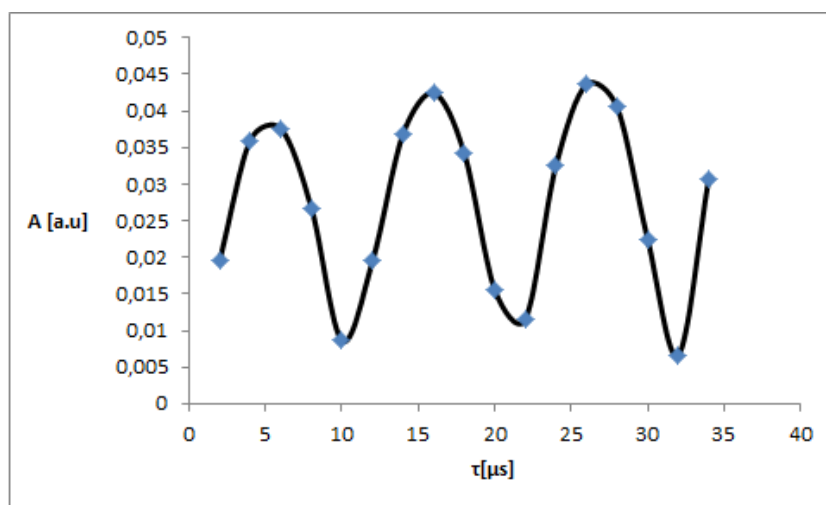
τ [μ s]	A [a.u]
2	0,01962
4	0,036
6	0,03761
8	0,02677
10	0,00862
12	0,0195
14	0,03688
16	0,04247
18	0,03425
20	0,01553
22	0,01154
24	0,03253
26	0,04367
28	0,04054
30	0,02248
32	0,00665
34	0,03072

opakovka 400ms

měření po 70 μ s

Tab.3: Data pro pulsní NMR

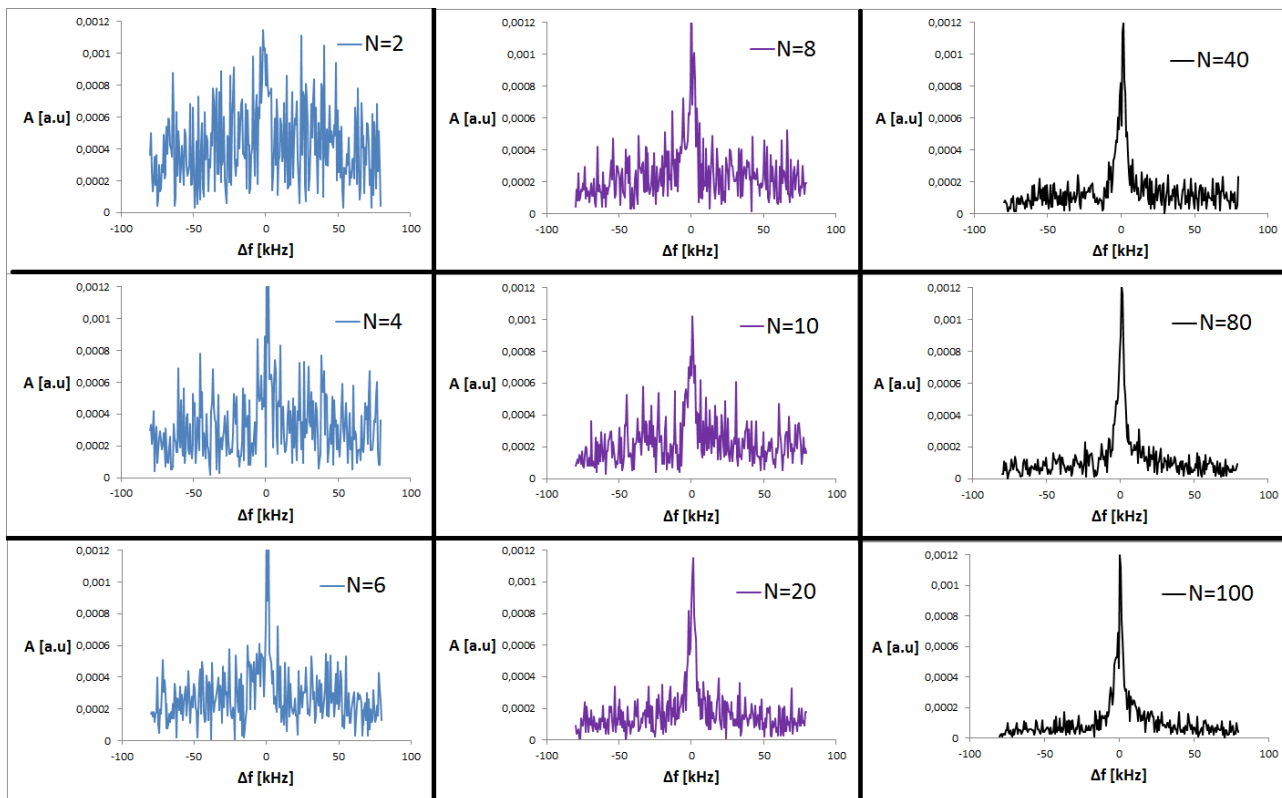
Ta si můžeme nechat vynést do Grafu 3:

Graf.3: Graf pro pulsní NMR

Odstraňování šumu

V poslední části měření jsme se jali odstraniti šum. Pro N průchodů jsme dostali následující výtěžky:

Graf.4: Výtěžky pro $N=2$ až $N=100$

Vidíme, že velikost propuštěného šumu se zmenšuje úměrně k $\frac{1}{\sqrt{N}}$ dle rovnice (8).

Diskuze

Přesnost měření mohla být snížena nehomogenitami magnetického pole permanentního podkovového magnetu. Tuto chybu jsme se ale snažili eliminovat správným vycentrováním vzorku.

Pracovali jsme s dobou opakovačky 300 případně 400 ms. Naměřené hodnoty ukazují, že dochází už jen k zanedbatelným změnám v maximální amplitudě signálu po zvýšení doby opakovačky. Dosahujeme tak podobných výsledků při prodloužení experimentálního času.

Alias “dostali jsme málo muziky za mnoho peněz”.

V poslední části experimentu jsme se zaměřili na proces koherentní sumace. Toť mocný nástroj, který při dostatečný počet sumací dokáže vyextrahovati užitečné hodnoty i v signálu se silným šumem. Rozptyl šumu dle závislosti (8) se zmenšuje jako $\frac{1}{\sqrt{N}}$.

Závěr

Kvalitativně jsme ověřili exponenciální závislosti pro časy T_1 a T_2 .

Prozkoumali jsme pulsní NMR v závislosti na době pulsu τ .

Kvalitativně jsme ověřili, že s rostoucím počtem sumací N se velikost šumu zmenšuje jako $\frac{1}{\sqrt{N}}$.

Reference

- [1] (A10a) Nukleární magnetická rezonance (NMR). [Základní fyzikální praktikum]. [online][cit. 2.12.2021]. Dostupné z: https://physics.mff.cuni.cz/vyuka/zfp/_media/zadani/texty/txt_410.pdf